

eF Tema del dia

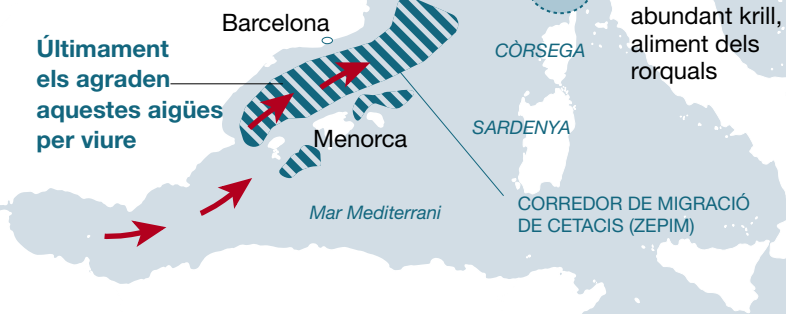
Vilanova port de balenes

La costa s'ha convertit en més que una zona de trànsit del rorqual comú

L'Edmaktub' investiga el segon animal més gran al litoral català

LES ZONES DE PAS DEL RORQUAL

És un pas migratori a l'hivern cap a les seves àrees de cria i alimentació

EL PERIÓDICO

CARLES COLS
BARCELONA

Una cosa molt grossa està passant al davant de la costa al sud de Barcelona, a només cinc milles d'on trenquen les onades al Garraf, i això de gros no és per dir-ho, ja que es tracta de preciosos exemplars de rorqual comú, el segon animal més

gran del món, només va al darrere de la seva cosina llunyana la balena blava, un mamífer que encara no és clar si ha aconseguit sortir amb èxit del coll d'ampolla de l'extinció. La seva visió en directe dimecres passat és un plaer que mereix ser explicat, no simplement per l'aspecte estètic de l'assumpte («¡bufa a babord!», i tota la tripulació gira la vista), sinó per-

què és interessant des del punt de vista científic, que ho és molt, i fins i tot polític, perquè avisats queden, aquí sortirà fins i tot Franco caçant balenes a escopetades.

A principis del segle XX, els baleners del port gadità de Getares no donaven l'abast. Els rorquals passaven en les seves migracions periòdiques, de l'Atlàntic al Mediterrani i viceversa, a només dos quilòmetres de la platja. Era un anar i venir de vaixells i de recarregar els arpons. *Easy money*. Els nets dels exemplars que van sobreviure a aquell balenici són l'objecte d'estudi del capità de l'Edmaktub, Eduard Degollada, i el seu equip de col·laboradors. Dimecres passat va ser dia d'expedició. La paraula expedició s'ha de dir amb la boca petita, sense èpica, perquè en tot moment des del catamarà s'albirava ben siluetejada la xemeneia de Cubelles. Sense èpica, però amb emoció, perquè l'observació de balenes a tocar de port, sense necessitat de viatjar a la península Valdés

EL RORQUAL BALAENOPTERA PHYSALUS

LONGITUD
Fins a 27 metres
El segon animal més gran existent

PES
Fins a 70 tones

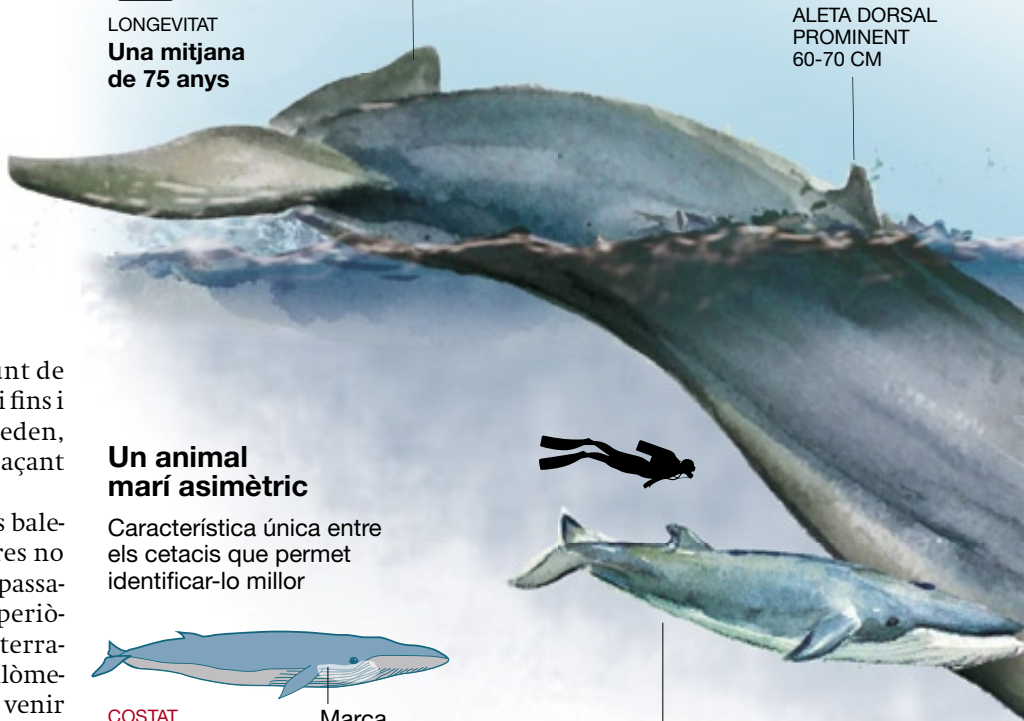
VELOCITAT
Fins a 40 km/h
Un dels cetacis més ràpids

LONGEVITAT
Una mitjana de 75 anys

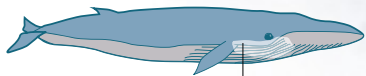
CUA AMPLA AMB UNA OSCA AL CENTRE.
RARES VEGADES SURT A L'EXTERIOR

ALETA DORSAL
PROMINENT
60-70 CM

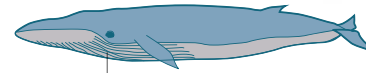

Un animal marí asimètric

Característica única entre els cetacis que permet identificar-lo millor

COSTAT DRET

COSTAT ESQUERRE

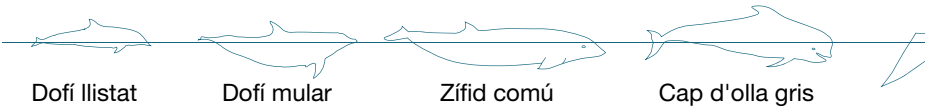
La cria acabada de néixer

PES
1,8 tones

LONGITUD
6,5 metres
Normalment les mares tenen un balenó, que es deslleta al mig any

Principals espècies presents al corredor de cetacis ZEPIM

Zones Especialment Protegides d'Importància per al Mediterrani

Cetacis al Garraf

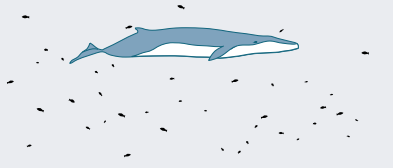
▶▶▶ Pàgines 2 a 4

EDMAKTUB

Un animal solitari

A vegades, en llocs amb abundant alimentació poden ajuntar-se diversos exemplars

El menjar

Ingereixen uns 4.000 quilos de menjar al dia

CRUSTACIS

KRILL

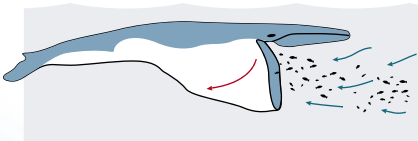

BANCS DE PEIXOS

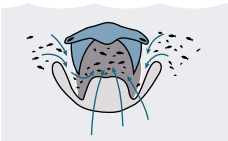

CALAMARS

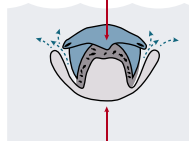
1 Obre molt la boca gràcies als seus plecs a la gola

2 Tanquen la mandíbula amb el menjar a dins

3 L'aigua surt pels costats

argentina o a la badia australiana de Hervey és sens dubte una raresa per als poc mariners.

Com que són vigílies de Sant Jordi i abans de prosseguir, una puntualització és indispensable. La lectura de *Moby Dick* sempre és recomanable. És més que un gran llibre. És el *Quixot* dels Estats Units. Més encara, *Moby Dick* diu tant d'Amèrica del Nord com el *Quixot* ho fa d'Espanya. Però per submergir-se en el món de

El gran donant del projecte **d'estudi és el Zoo de Barcelona**, que hi ha aportat 62.000 euros des del 2013

les balenes i abans embarcar-se a l'*Edmaktub* és tant o més aconsellable rellegir *Chiman*, una joia gairebé enciclopèdica escrita pel professor Àlex Aguilar. Alguns apunts del que a continuació s'explicarà, sobretot els més sorprenents, han sigut seleccionats d'aquesta amena i indispensable obra.

Ara toca tornar al vaixell. Parteix del port de Vilanova i la Geltrú, el sobrevingut *Nantucket* català. Allà l'*Edmaktub* té amarratge gratis. Així col·labora el port esportiu de la ciutat amb aquest projecte d'investigació. El gran donant, no obstant, és el Zoo de Barcelona, que hi ha aportat 62.000 euros des del 2013 i té la intenció de prosseguir.

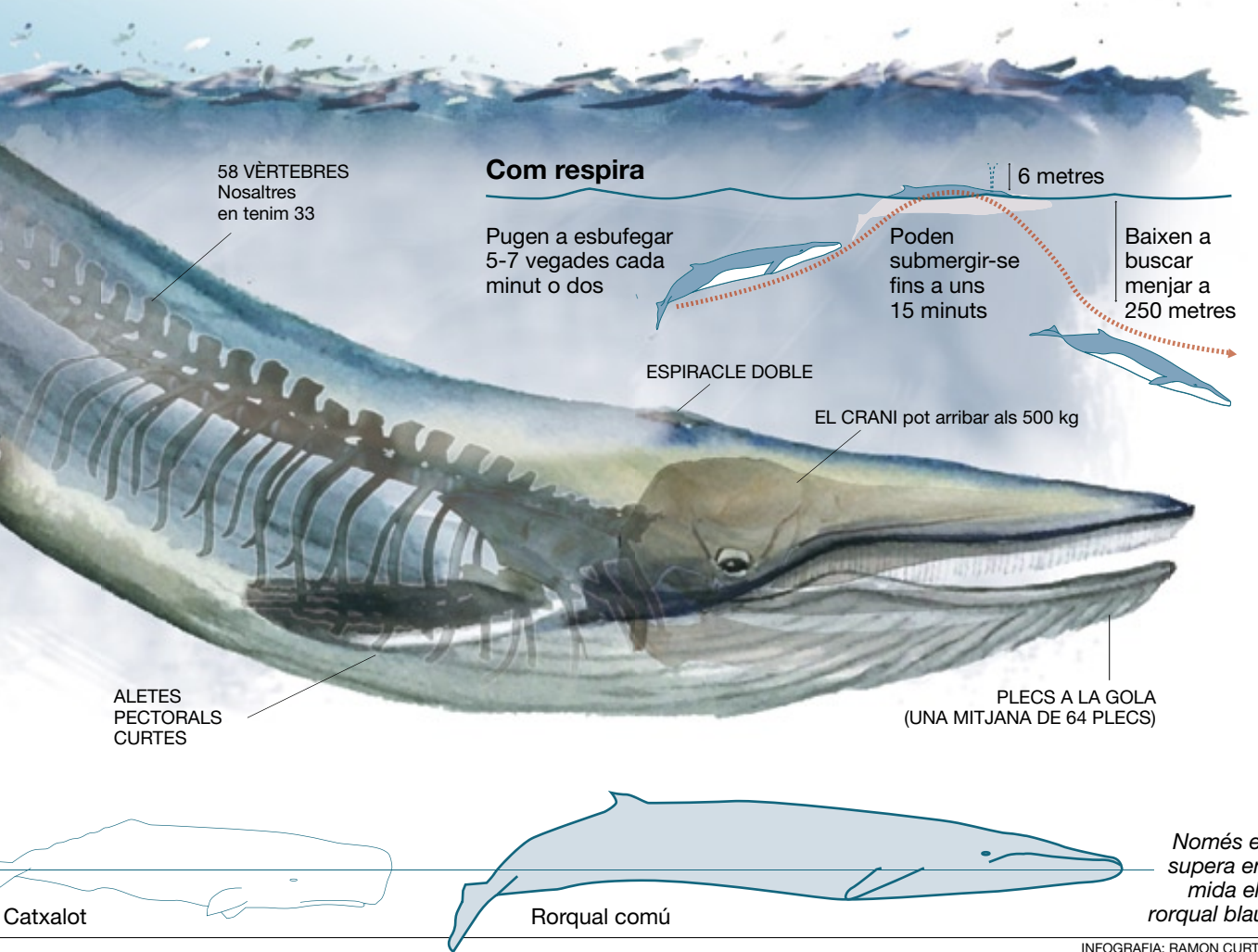
L'aigua sembla la d'un llac. Fins i tot fa una mica de iuiu. Amb rumb oest, de tant en tant se sent un xap-xap. Són peixos lluna i la seva inversemblant forma de nedar. Amb l'aleta del clatell donen cops a l'aigua. Sembla que saludin. Són l'ornitorinc del mar, una altra prova que, en cas que existeixi, Déu té sentit de l'humor. «No sabem per què, però quan veiem molts peixos lluna, solem trobar balenes», avisa Degollada. Les paraules del capità són un bon presagi.

El segon senyal que el dia promet és la sobtada aparició de dofins, un fet freqüent quan es navega, és veritat, però és llavors el moment de descobrir que la tasca d'investigació que porta a terme l'*Edmaktub* es desenvolupa amb uns equips tecnològics que haurien fet plorar d'emoció el mateix Jacques Cousteau. El capità Degollada també és el capità Dron. Posa en vol el robot i és així com es descobreix que la desena de dofins que neden i juguen al davant del vaixell només són una mínima porció de la manada, potser un centenar d'exemplars.

AVISTAD'OCELL // D'això va, en realitat, aquesta expedició, de quines conclusions es poden treure de l'observació dels rorquals comuns com mai s'havien estudiat, a vista d'ocell i molt de prop.

Aquesta és una espècie gegantina, de gairebé 25 metres de longitud, però poc donada al xou. No salten sobre les onades. Rara vegada treuen la cua de l'aigua. Això és més de catxalots. Bufen, això sí. Els rorquals treuen l'esquena i bufen. Dues o tres vegades consecutives. Després, es preparen per a

Passa a la pàgina següent

Cetacis al Garraf

Ve de la pàgina anterior

la immersió, gairebé com un banyista de grans dimensions A la piscina. Posen el culet en forma de rodona, com un paó, i se submergeixen. Des de la coberta del vaixell la seva visió és una cosa fins i tot fantasmal. Potser fins i tot molts navegants d'esbarjo hi han passat a prop sense albirar el rorqual que tenien a menys de 100 metres. Els mariners de cap de setmana estan pel velam i per posar-se protector solar. No escodrinyen el mar. Això ho fa amb molt d'ofici l'equip de Degollada, amb una guaita a cada cantonada del catamarà, com si fos un radar que cobreix 90 graus de radi. L'esforç d'atenció permanent és esgotador. La recompensa, això sí, és majúscula, mai tan ben dit. Al quadern de bitàcola del dimecres 18 d'abril del 2018 s'hi anota l'observació de tres exemplars diferents. Se'ls diferencia per l'aleta dorsal, la seva empremta dactilar.

L'interessant és el que hem dit: l'oportunitat que ofereix el dron. Hem de tenir un permís especial per

Aquesta setmana han sigut **albirats tres exemplars diferents**. Es diferencien per l'aleta dorsal, la seva empremta dactilar

sobrevolar balenes. Degollada en té un. També bona mà. Cada any perd un equip. Però ha valgut la pena perquè els drons han permès a aquest veterinari de formació universitària contradir el saber establert. Els manuals sostenen que els rorquals travessen l'Estret de Gibraltar amb destí al mar de Ligúria. Allà mengen en abundància durant els mesos d'hivern i després retrocedeixen sobre els seus passos. Els manuals s'equivoquen, diu.

ELS EXCREMENTS EMERGENTS // L'orografia del Garraf ha convertit aquesta zona en una mena de Mercabarna de proveïment dels rorquals comuns. Canyons com és ara el Foix penetren fins a les profunditats del mar i aporten nutrients perquè la cadena tròfica funcioni com un rellotge i, a més a més, d'una manera que ja voldrien al mar de Ligúria. Allà, assegura Degollada, no sense certa sorna, les balenes s'alimenten en les profunditats. Surten, naturalment, a respirar, però a la superfície és inusual la presència de krill. «De vegades allà saben que les balenes estan submergides només perquè n'emergeixen els excrements», explica. I els excrements d'un rorqual, tal com Degollada ha aconseguit també gravar amb un dron, fan passar la gana a qualsevol. Fins i tot les ganes de fer un capbussó.

Franco, infame caçador

El dictador va convertir l' 'Azor' en un vaixell balener al Cantàbric i va clavar 15 arpons i 120 trets a un catxalot que se li va rebel·lar

►► Al timó ► Eduard Degollada, capità del catamarà 'Edmaktub'.

CARLES COLS
BARCELONA

La relació de l'home amb les balenes no té terme mitjà. Eduard Degollada les observa amb admiració. Creu fins i tot que, quan les grava amb el dron, elles miren cap a la càmera. No és broma. Potser escolten el brunzit de les hèlices. Si és així, és amb indiferència cetàtica, o sigui, gegantina. Les balenes tenen un avantpassat que va caminar sobre la terra. Pel que sigui, va tornar al mar. Va evolucionar fins a les espècies actuals. Quan aquestes van conèixer l'home, no es van trobar amb tipus com Degollada o aquella cinquantena de pescadors de la costa catalana que, amablement, quan les albiren, els ho comuniquen per ràdio. Va ser molt diferent.

La indústria balenera va ser la repera. Com l'esclavista. Una font de grans fortunes. No és qüestió de recordar-la detalladament. Només un parell de coses, potser poc recordades. Les barbes de les balenes van posar lúbrics milers d'homes que mai van veure el mar. Al segle XIX, aquella part de les balenes s'utilitzava per fabricar cossets sensuals. París n'era el principal importador del món. El trist final és que, quan els cossets van passar a fabricar-se amb altres materials, les barbes de la balenes es van fer servir per confeccionar escombres d'escura-xemeneies i porres de policia. La caça de balenes va ser desproporcionada i, com a exemple, el que hem pro-

►► Una tripulante del 'Edmaktub' albirant l'horitzó.

Les barbes de balena es van usar per confeccionar cossets, porres i escura-xemeneies

mès al principi, el dia que a Francisco Franco li va donar per utilitzar l'Azor com a vaixell balener. La premsa va informar el 6 d'agost de 1959 d'una de les seves gestes. Va perseguir un catxalot en aigües cantàbriques. Va ser una carnisseria. Li va clavar primer set arpons de 18 quilos. Després, vuit més de 10 quilos. L'animal es defensava, així que el *caudillo* va desenfundar la seva carrabina i li va disparar, segons les cròniques de l'època, 120 trets. Aquell episodi s'explica amb més i sucosos detalls a *Chimán*, fins i tot amb sorprenents revelacions sobre la miserable avarícia d'aquell home, però allò, per molt que es pretengués presentar com una gallardia, no tenia mèrit.

Sense ànim d'elogiar la caça de balenes, per valentia la de la tripulació del *Kathleen*, a mitjans del segle XIX, que amarrava les seves captures al costat del vaixell. Els mariners pujaven sobre l'animal i l'esquarteraven. Els taurons hi anaven i envoltaven el *Kathleen*. Una reliscada, i adeu mariner. Això no ho feia Franco. ≡

Davant de Vilanova, en canvi, els rorquals mengen de vegades a la superfície. Pot semblar una activitat quotidiana, sense importància, però des del punt de vista científic és interessantíssim. Significa que no estan de pas, que no hi són en mode pilot automàtic, que a la seva manera aquestes balenes estan empadronades durant mig any en aquesta zona de la costa perquè ecològicament és un lloc apte per a això.

Total, que la videoteca de l'*Edmaktub* creix any rere any en quantitat i qualitat. Té, tal com hem dit, un rorqual en ple alleujament fecal. En té un altre de molt recent donant una descomunal queixalada a l'aigua per capturar l'invisible aliment que es fica al pap. En té, per descomptat, respirant, un moment molt especial, perquè si unes gotes de la bufada toquen el dron, aquestes es recullen amb cura per obtenir-ne mostres biològiques. I té també ha gravat alguna mare amb la seva cria, però, vet aquí la mala notícia, això és una excepció. L'observació de cries és escassa i la conclusió que se'n treu, almenys d'entrada, és que

Des que el 1985 es va disparar l'últim arpó a **Espanya, la recuperació de l'espècie és molt lenta**

des que Miguel López, el 21 d'octubre de 1985, va disparar l'últim arpó de la caça balenera a Espanya, la recuperació d'aquesta espècie avança a passets de Famosa. La caça intensiva va fer per descomptat molt de mal. Però després d'allò han vingut el canvi climàtic i la contaminació dels mars. Per això obté més valor la investigació de l'*Edmaktub*, perquè es tracta d'una espècie encara en perill d'extinció. I perquè, qui sap, el dia menys pensat Degollada aconseguirà gravar amb el seu dron l'escena mai vista del rorqual, la còpula. Del festeig n'hi ha constància, però d'aquella rebolcada de més de 100 tones, si se suma el pes de la parella, no. Mar arissada en els preliminars, és un suposar, i mar grossa, potser desfeta, en el frenesí final.

¿Li sembla al lector un somieig un xic exagerat? Doncs que serveixi com a resposta per acabar un detall aportat per Aguilar al seu amè *Chimán*. L'autor recorda l'*Olympic Challenger*, el vaixell balener amb què Aristotelis Onassis, als anys 50, va causar estralls en aigües del Pacífic. Cada balena blava que capturava li reportava un milió de dòlars, i només davant la costa peruana es calcula que en va matar unes 2.000. Era un pirata balener, un malvat i, també, un home de dubtós bon gust, ja que els tamborrets d'aquell vaixell estaven forrats amb pell de penis de catxalot. ≡